

Národno blagó.

Doneski k slovanski mitologiji.

I.

Božestvo Trojan.

Spisuje Davorin Trstenjak.

Uže v svojem spisu: „Triglav“ sem omenil, da je Trojan isto, kar Triglav, troedno solnčno božanstvo, in da so starodavni Slovenje s tem imenom posebno poznamenovali nočno in zimsko solnce.

Po globljem preiskavanju sem še nove dokaze našel za resnico svojih trdenj.

Nazore o trojednem solncu nahajamo pri Rusih v njihovih narodnih povestih, po katerih je solnce o jutru: dete, o poldne mož, in zvečer stari ded. Zato trojednost solнца morali so imeti poznamenovanje, in ker imena Triglav ne poznajo, zamore le v imenu Trojan ta trojednost zapopadena biti.

V staroruskih spisih okoli leta 1200 po Kristu najdemo sporočilo, da so Rusi častili solnce, mesec in zemljo, vodo, zveri in gade, in da so njim dali človeška imena: Utrinja, Trojan, Chrs, Veles in Perun (Sreznevski, Drev. pamjat. rusk. jaz. 1863. str. 205). Zopet v drugem spisu stoji: „mnensche Bogy mnogy: Peruna i Chorsa, Dija i Trojana“. (Vostokov Slov. crkv. slav. jaz. T. II. str. 232).

V pesmi: „o polku Igorovem“ se Trojan trikrat omenja, on beži čez polja in gore, kakor grški solnčni bog Apolon, kateri je zaradi tega dobil priimek: *δπομαῖος*. Trojanu se mečejo žrebi (sortes); prorokovalna, vsevedoča lastnost pa se zopet pripisuje solnčnim božanstvom, zato se v ruskih in českih narodnih povestih veli solnce: ded vseved. Tudi napis na retranskem triglavnem maliku: Vida, isto označuje: der Seher, Wissener; in staronoriški solnčni bog Odhinn ima tudi priimek: vsevideči, vsevedoči.

Razven Rusov Trojana tudi poznajo Srbi. Srbske narodne povesti pravijo, da je Trojan imel tri glave in kozja ušesa (Karadžić, „pripovedke“ Nr. 39. Kaniz, Trojanograd und die serb. Trajanssage v „Mittheil. der Centralcom. 10. Jahrgang Nr. 1, 2, 1865, str. 1, 2.) Ako je Trojan imel tri glave, toraj tudi ime Trojan druga ne pomenja, nego: troedni — trinus. Kozja ušesa pa ima tudi česki: Trihlav, in staročeski glosator Wacerad sam ime: Triglav prestavlja: v triceps, in še pristavi: quia habebat tria capita caprea.

Da Trojan znači: trinus, potrjujejo ruske narodne povesti, ki troglavno kačo imenujejo: zmij Trojan. Pod imenom Triglav je toraj troedno solnce bilo češčeno pri Čehih, polabskih Slovanih in Slovencih, pod imenom Trojan pa pri Veliko- in Malorusih in Srbih.

Kaj hočejo kozja ušesa in kozje glave pri solnčnem božanstvu? Koza je bila simbol solнца pri Egipčanih in pri Indih, v staroindijskih himnah se solnce večkrat imenuje: koza ednonoga. Koza je simbol rodovitnosti, zraven sta koza in kozel zavoljo svojega infernalskega smradu bila simbola podzemeljskih božanstev, in v Triglavu smo tudi našli božanstvo podzemeljskega sveta.

Tudi Bolgari so častili to božestvo, a imenovali so je: Troim (Miladinovič, Bolg. nar. pes. Zagreb, 1861 str. 28—32—38—41). Troim znači zopet „trinus, triplex“. Bolgari pripovedujejo, da se je v mestu, ki se je po Troimu velelo Troim, verovalo v srebro in zlato. Srebro in zlato sta pa zaklada podzemeljskega sveta, čez ta pa vlada v slavjanskem mitu polnočni in zimski

solnčni bog, toraj sta srebro in zlato bila njegova simbola.

Kot v noči vladajoče bitje se tudi srbski Trojan opisuje v narodnih povestih, on jaše na konji k svoji ljubici, in črni konj je bil tudi atribut polabskoslovanskega Triglava češčenega v mestu Štetinu. Po srbskih povestih ima Trojan voščene peroti; peroti so zopet atribut solnčnega boga, ima jih Apolo in tudi staroindijska božestva solнца. Voščene peroti označujejo slabo moč solнца po zimi in noči. *)

Trojan je imel ljubico, katero je ponoči obiskaval v gradu. Ljubica solnčnega boga pa je v staroslovenskem mitu: boginja zemlje. Gradovi so v starih mitih simboli zimskih oblakov, ki v zimi zemljo težijo, zato mitične legende, da je boginja zemlje vjeta in v gradu zaklenjena. Po slovenskih narodnih pesmih je Trdoglav on kruti vitez, ki zapira princesinje v trdi grad. Trdoglav ni nič drugega nego okorni zimski vihar.

Tudi v mitih družih narodov imajo podzemeljski bogovi svoje ljubice, tako Pluto — Persephono, in staroindijski solnčni bog: Jama, bog pravice in sodbe, ima za ljubico: Jami, v kateri mitologiji spoznajo zemljo.

Ruski slavni učenjak Buslaev se je torej zelo zmotil, ko je v Trojanu mislil najti mitično bistvo iz vrste nemških Alfov — Elbov. (Buslaev, očerk. narod. poez. 1861. 385. T. I.) Alfi — Elbi so se zmirom mislili kot palečnjaki, pedimožki, zato ni najti v njihovem mitu, da bi imeli kozje glave ali ušesa, ali da bi imeli peroti, in jahali na konjih. Tudi ni pri njih nobenega sledu od troedne nature.

Povesti o Trojanu so se kasneje zmešale z dejanji rimskega cesarja Trajana. Ta je leta 186. naške dežele pod rimsko oblast spravil tje do Hypanisa (Buga), in ime poglavitnega naškega mesta „Sarmisegethusa“ spremenil v rimsko: Colonia Ulpia Trojana. Vsakako je to zmešanje staroslovenske mitične legende o božestvu Trojanu z dejanji rimljanskega, ali kakor staroruski virniki pišejo: „ermalanskega“ cesarja Trajana važen dokaz o bivanju Slovanov ob severni meji Dacije.

Na Kranjskem imamo tudi ime: Trojana, a ne po cesarji Trojanu, nego ime je nastalo po trojni dolini one okolice.

Cesarju Trajanu so zaradi zmage Dakov postavili velik kamenit steber, na katerem je izrezana reka Dunaj, čez katero je cesar rimsko vojsko srečno peljal. Iz reke molí s trstjem pokrita glava vodnega boga Neptuna. (Glej gori, columna trajana pag. 2. tab. B. fig. 39.) Tudi ta spominek je utegnil povod dajati zmešanju Trojanovih in Trajanovih pripovedk. Srbsko-bolgarski Trojan — Troim pa nam tudi kaže, kje imamo prvo domovino slovanskih Srbov in Bolgarov iskati.

Stari Trg pri Slovenjem gradu 15. prosinca.

Ozir po svetu.

O ruskih ženskih gimnazijah.

Iz Rusije. — 7.

(Dalje.)

Družina je podlaga, država je vrh človeškega občestva. Na ta princip se opirajo kakor moške tako tudi ženske šole. Ženska šola, naj se imenuje gimnazija ali kakor hoče, mora biti taka, da odgoja dobre žene, dobre matere in dobre gospodinje. Naloga ruske ženske šole je po mnenju ruskih humanistov razvitje

*) Zato se v srbskih narodnih pripovedkah o Trojanu pravi, da se je enkrat preveč dolgo pri svoji ljubici zamudil, in da mu je potem jutro solnce voščene peroti raztalilo. Vosek je tudi v slovanskem mitu simbol vedeževanja. Pis.